

Annotatie bij EHRM 15 maart 2011 (Mondragon / Spanje), *Nederlandse Jurisprudentie*, 2012-39, nr. 491, p. 5489-5497

E.J. Dommering

1.

Mondragon, lid van het Baskische parlement, beledigt in 2003 de Spaanse koning en krijgt daarvoor een gevangenisstraf van een jaar wegens majesteitsschennis. De koning was op 26 februari in Bilbao op staatsbezoek om een nieuwe elektriciteitscentrale te openen. Op een tegelijkertijd in San Sebastian gehouden persconferentie zegt Mondragon dat het politieke schande is dat de president van het Baskenland samen met de koning de centrale heeft geopend, terwijl er nog op 21 februari een inval door de politie is gedaan op verdenking van vermeende banden met de ETA bij het Baskische dagblad Egunkaria waarbij tien personen (waaronder de hoofdredacteur en directeur) zijn gearresteerd. De President treedt nota bene in het openbaar op met de koning die de hoogste chef is van de Guardia Civil en van het Spaanse leger. “Waarom fotograferen ze vandaag in Bilbao de koning die de baas is van degenen die de gevangen genomen journalisten hebben gemarteld en die de monarchie door middel van de tortuur oplegt aan ons volk,” eindigt hij zijn openbare peroratie. De in Madrid zetelende Hoge Raad, die niet bekend staat als het progressiefste rechtscollege van Spanje, casseert de vrijspraak van het Baskische Hof van Beroep en legt een jaar gevangenisstraf op.

2.

Het EHRM geeft in deze zaak een nauwkeurige toepassing van zijn jurisprudentie over de vrijheid van waardeoordelen door politici geuit in een publiek debat. Het erkent dat het in eerste instantie aan de nationale rechter is om te beoordelen of het om waardeoordelen of feitelijke oordelen gaat. Toch vindt het dat de Spaanse Hoge Raad, die van dit onderscheid is uitgegaan, het niet helemaal goed heeft gedaan (overweging 53). De Hoge Raad vond de beschuldiging van de martelingen totaal ongefundeerd, omdat die achteraf niet waren bewezen. Het EHRM zegt dat er een voldoende feitelijke grondslag voor de uitlatingen was ('un lien suffisant') door de beschuldigingen die de hoofdredacteur van het blad onmiddellijk na zijn vrijlating in het openbaar heeft geuit. Bovendien paste het in een openbaar debat in het Baskenland over verkeerde behandeling bij arrestaties. Een politicus die beweringen die rondzingen in een openbaar debat oppakt heeft dus voldoende feitelijke grondslag voor het geven van waardeoordelen die over die in het openbaar geuite vermeende feitelikheden gaan. Of om het minder diplomatiek te zeggen: politiek gepapegaai staat vrij.

3.

Daarmee is echter nog niet gezegd dat alles is geoorloofd. Ook het EHRM vindt de beschuldigingen aan het adres van de koning te zwaar getoonzet. Het ziet dat door de vingers met toepassing van de regel dat in de emoties van het 'live' debat de woorden niet op een goudschaaltje gewogen kunnen worden (overweging 54). Toepassing van deze regel ten detrimente van de Spaanse koning lijkt niet onredelijk. Deze is immers beroemd geworden omdat hij een paar jaar geleden de president van Venezuela Chavez, die op een persconferentie tijdens de Spaans/Zuid-Amerikaanse conferentie er voortdurend doorheen zat te kakelen, toesnauwde: "Waarom houd je je waffel niet?" (¿Porqu e no te callas?). In die periode waren in Spanje sierkleedjes in de nationale kleuren te koop met die spreuk er op geborduurd. De verkopers daarvan zijn niet voor majesteitsschennis vervolgd.

4.

Het Hof gaat vervolgens diep in op het delict majesteitsschennis. In overweging 55 resumeert het zijn jurisprudentie dat een delict dat een verhoogde bescherming aan het staatshoofd geeft in beginsel op gespannen voet staat met de Conventie, omdat een dergelijke strafbepaling hen buiten het publieke debat plaatst ("un privil ege exorbitant ... qui ne pouvait se concilier avec la pratique et les conceptions d'aujourd'hui"). Het Hof benadrukt (overweging 56) dat het ging om kritiek op de institutionele rol van de Spaanse koning en niet om zijn privéleven (waartoe ik overigens niet zou willen rekenen het met een vriendin in Afrika op olifantenjacht gaan in Spaanse crisistijd). Een tweede omstandigheid die het Hof in overweging 58 mee laat wegen is dat het van oordeel is dat het inzetten van strafrecht resulterend in een vrijheidstraf tegen een politicus voor in het openbaar gedane uitingen slechts in exceptionele gevallen is toegestaan (namelijk in het geval van aanzetten tot haat).

5.

Voor Nederland valt uit de zaak in de eerste plaats uit overweging 55 en de daar geciteerde rechtspraak te leren dat artikel 111 Sr (onze majesteitsschennis) eigenlijk niet meer past in deze tijd. Volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek is het artikel in de periode 2000-2012 negentien keer toegepast (bron: NRC Handelsblad 3 augustus 2012), hetgeen duidt op een stijgende frequentie van de toepassing van een 'exceptioneel privilege dat zich bezwaarlijk laat verenigen met de praktijk en opvattingen van vandaag'.

6.

De tweede les die er uit de zaak valt te trekken is dat de feitelijke grondslag en de vorm waarin waardeoordelen door politici worden gegoten een nauwkeuriger onderzoek vergen dan de Nederlandse rechter pleegt te verrichten, zeker als het gaat om horizontale verhoudingen, waarin gelijkwaardige partijen tegenover elkaar staan (HR 11 november 2011 *LJN BU3917*).